

Organická chemie

20. Organokovové sloučeniny

Doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.

Ústav chemických léčiv, Farmaceutická fakulta VFU,
Palackého 1/3, 642 12 Brno

Úvod

Organolithné sloučeniny

Organohořečnaté sloučeniny

Organolithnoměďné sloučeniny

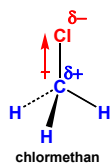
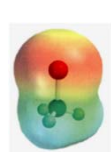
Organozinečnaté sloučeniny

2

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

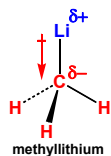
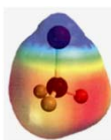

Organolithné sloučeniny

chlor: 3,0
uhlík: 2,5
rozdíl 0,5

chlormethan

uhlík: 2,5
lithium: 1,0
rozdíl 1,5

methylithium

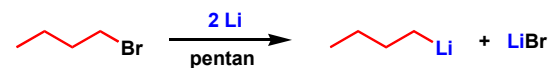
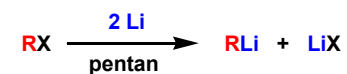
3

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

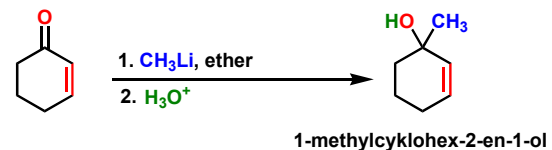

Organolithné sloučeniny

Příprava

Využití

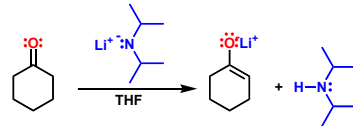
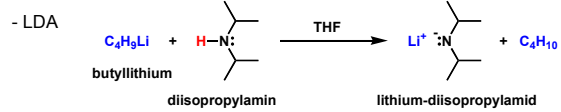
4

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organolithné sloučeniny

Využití - hlavně jako velmi **silná báze** (pK_a konj. kyseliny ~ 60) - deprotonace

- výhody LDA
- velmi silná báze (pK_a konj. kyseliny ~ 40),
  - rozpustný v organických rozpouštědlech,
  - stericky bráněný – nedochází ke konkurenční reakci,
  - reaguje již při teplotě -78°C .

5

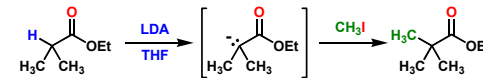
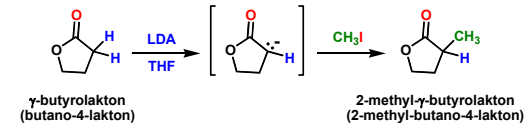
20. Organokovové sloučeniny

Organická chemie

Organolithné sloučeniny

Využití LDA:

6

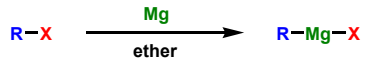
20. Organokovové sloučeniny

Organická chemie

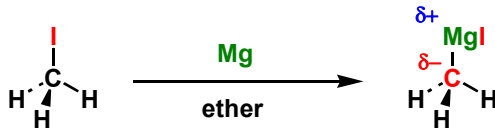
Organohořecnaté sloučeniny

Organohořecnaté sloučeniny – Grignardova činidla

X = Cl, Br, I   R = alkyl primární, sekundární, terciární
alkenyl
aryl

- atom uhlíku – nukleofilní a bazický charakter

7

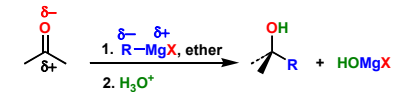
20. Organokovové sloučeniny

Organická chemie

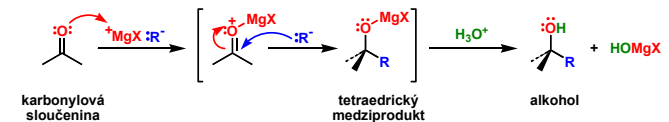
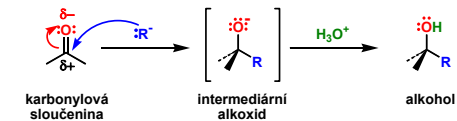

Organohořecnaté sloučeniny

Využití - adice Grignarových činidel na karbonylové sloučeniny

Mechanismus adice:

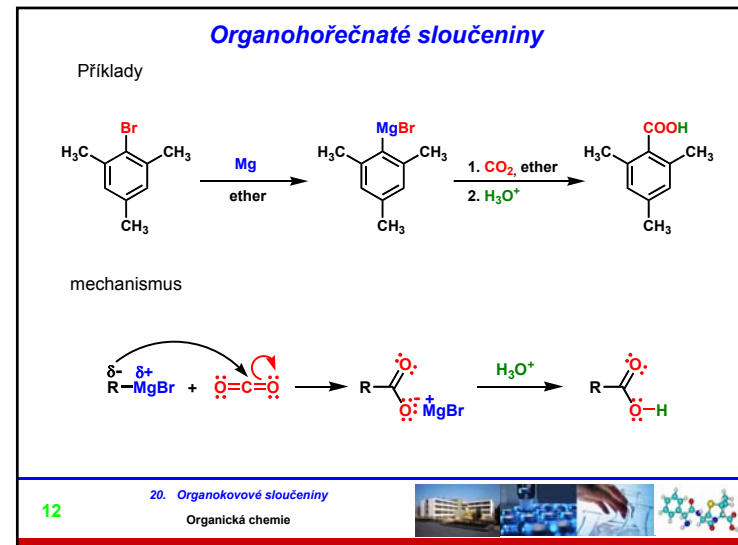
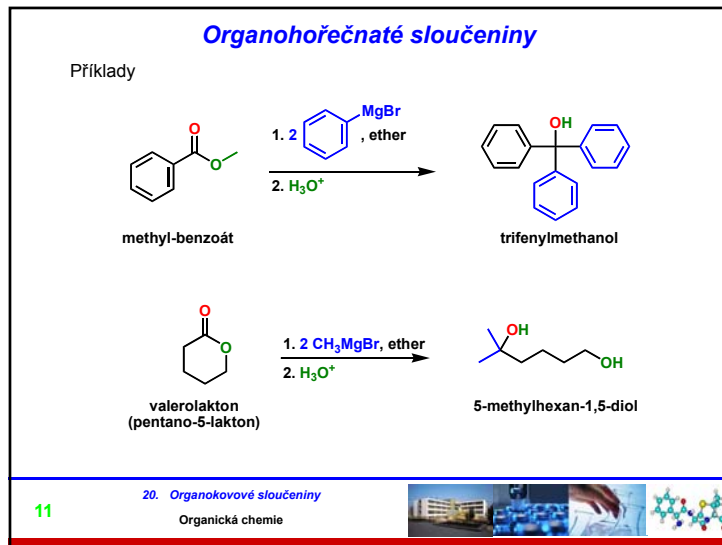
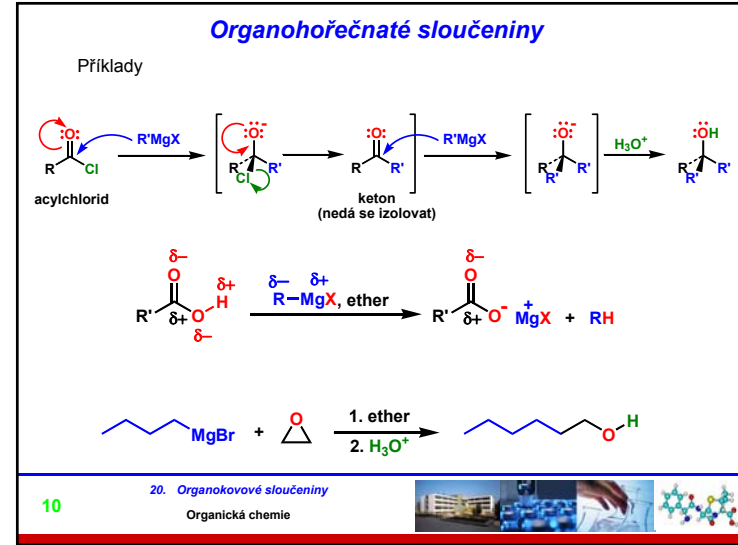
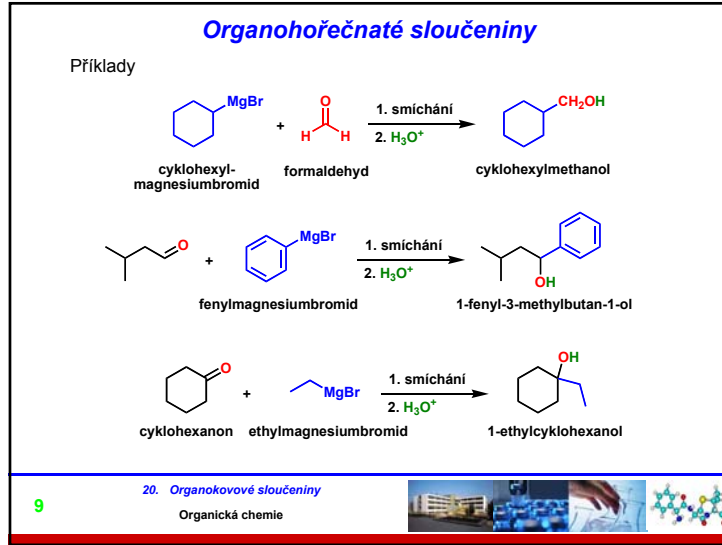

8

20. Organokovové sloučeniny

Organická chemie

Organohorečnaté sloučeniny

Příklady

mechanismus

13   20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organohorečnaté sloučeniny

Příklady
- adice na nitrily

14   20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organolithnoměďné sloučeniny

Příprava

$$\text{RX} \xrightarrow[\text{pentan}]{2 \text{ Li}} \text{RLi} + \text{LiX}$$

$$2 \text{ RLi} \xrightarrow[\text{ether}]{\text{CuI}} \text{Li}^+(\text{RCu}^-) + \text{LiI}$$

lithium-diorganokuprát
(Gilmanovo činidlo)

Využití

15   20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

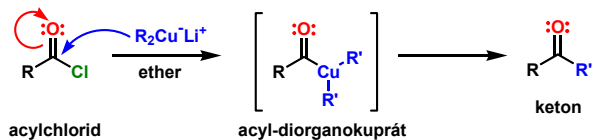
Organolithnoměďné sloučeniny

Využití

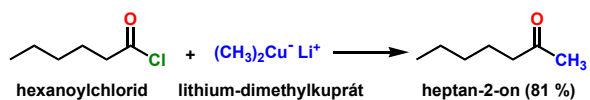
16   20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organolithnoměďné sloučeniny

Využití

- lithium-diorganokupráty nereagují s kyselinami, estery, anhydridy a amidy

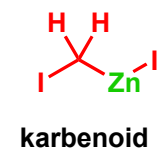
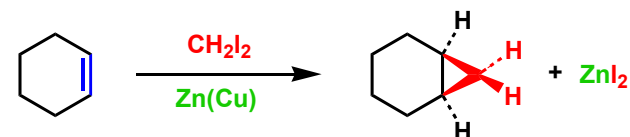
17

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organozinečnaté sloučeniny

Simonsova – Smithova reakce

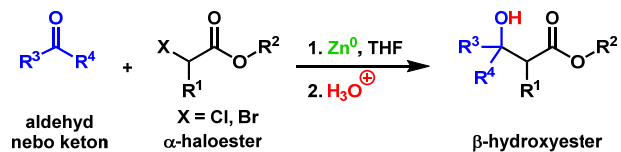
18

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

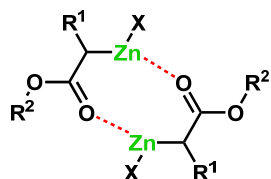

Organozinečnaté sloučeniny – Reformatského syntéza

- generace organozinečnaté sloučeniny (Reformatského enoláty)

- organozinečnaté sloučeniny – méně reaktivní, stabilnější

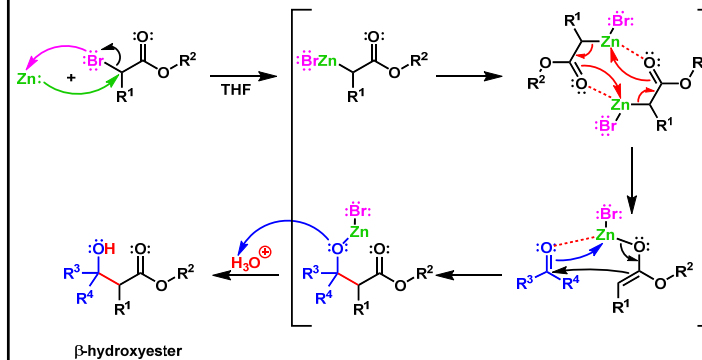
19

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organozinečnaté sloučeniny – Reformatského syntéza

mechanismus

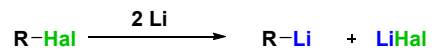
20

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

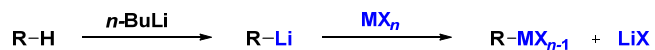

Základní typy metod přípravy organokovových sloučenin

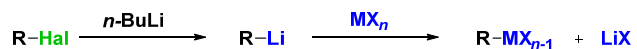
1. Reakce alkalického kovu s halogenalkanem

2. Dehydrometalace následovaná transmetalací

3. Dehalometalace následovaná transmetalací

21

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

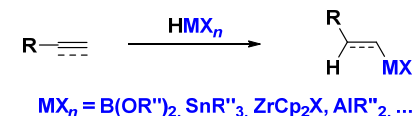

Základní typy metod přípravy organokovových sloučenin

4. Oxidativní adice na aktivovaný kov

5. Hydrometalace nenasycených systémů

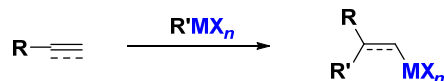
22

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

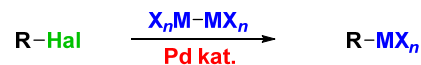

Základní typy metod přípravy organokovových sloučenin

6. Karbometalace nenasycených systémů

7. Cross-coupling reakce

23

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organokovové sloučeniny přechodných kovů

- liší se od kovů nepřechodných
- vyšší elektronegativita přechodných kovů – kazba kov – uhlík je kovalentní
- vyšší stabilita vůči protickým rozpouštědlům a vodě
- většina přechodných kovů – různé oxidační stupně – redox reakce
- neúplně obsazené *d*-orbitály – v koordinační sféře probíhají reakce, které neprobíhají u nepřechodných (oxidativní adice, redukční eliminace, ...)
- reakce probíhají v roztoku a ne na povrchu kovu (Grignard, ...)
- reakce probíhají katalyticky – složeny ze sledu reakcí – přechodný kov po reakci ve stejném oxidačním stavu jako na začátku reakce
- **katalytický cyklus**

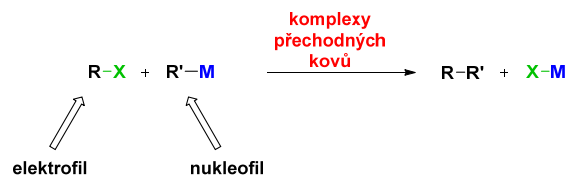
24

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organokovové sloučeniny přechodných kovů

- dochází k tvorbě vazeb **C-C** nebo **C-Heteroatom**
- anglický termín **cross-coupling**

25

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Organokovové sloučeniny přechodných kovů

Rozdělení podle mechanismu:

- „Klasické“ **cross-coupling** reakce
oxidativní adice, transmetalace a redukční eliminace
- **Heckova cross-coupling** reakce
oxidativní adice, inserce a redukční eliminace
- **Karbonylace**
oxidativní adice, inserce CO, nukleofilní substituce a regenerace katalyzátoru
- **C-Y cross-coupling** reakce

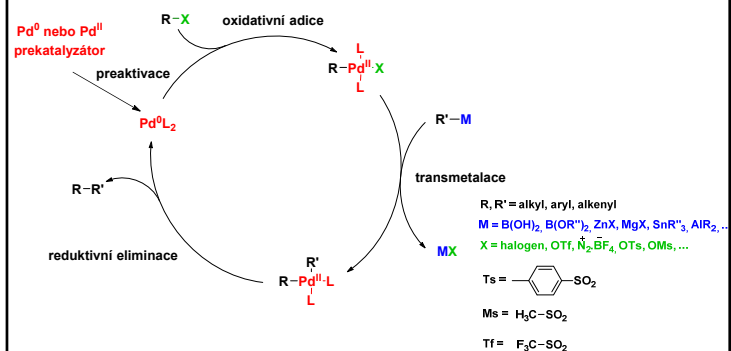
26

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

„Klasické“ cross-coupling reakce

Mechanismus

27

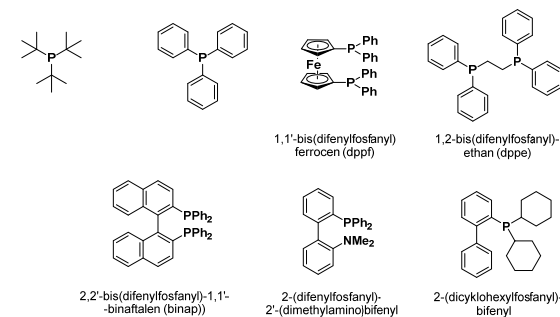
20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

„Klasické“ cross-coupling reakce

Katalyzátory: – hlavně **Pd** a **Ni** komplexy
– $\text{PdCl}_2, \text{Pd}(\text{OAc})_2, \text{Pd}(\text{PPh}_3)_4, \dots$

Ligandy:

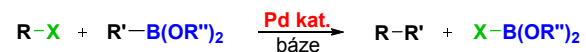
28

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

„Klasické“ *cross-coupling* reakce

Suzukiho-Miyauraova *cross-coupling* reakce organoboronatů a boronových kyselin

X = halogen R, R' = alkenyl, aryl R'' = H, alkyl, aryl

Stilleho *cross-coupling* reakce stannanů

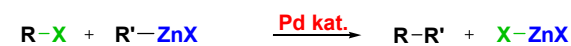
X = halogen R, R' = alkenyl, aryl

29

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

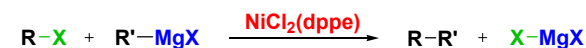
„Klasické“ *cross-coupling* reakce

Negishiho *cross-coupling* reakce organozinečnatých sloučenin

X = halogen R, R' = alkyl, alkenyl, aryl

Kumadova-Tamaova-Corriuova *cross-coupling* reakce Grignardových činidel

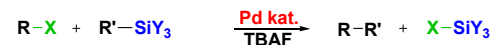
X = halogen R, R' = alkyl, alkenyl, aryl

30

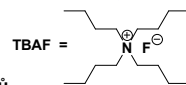
20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

„Klasické“ *cross-coupling* reakce

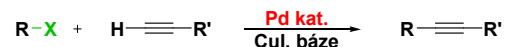
Hiyamova *cross-coupling* reakce organokřemičitých činidel

X = halogen R, R' = alkyl, alkenyl, aryl Y = alkyl, halogen, OH

Sonogashirova *cross-coupling* reakce alkinů

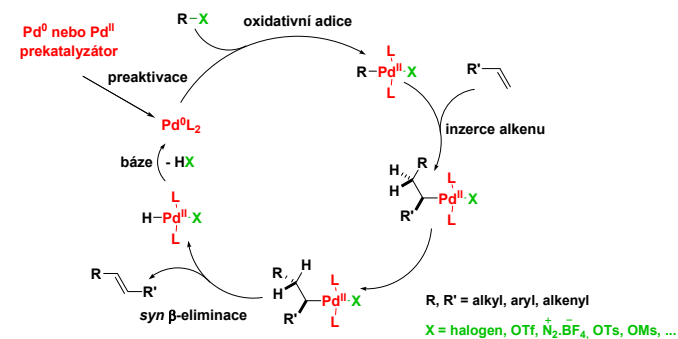
X = halogen R = alkenyl, aryl R' = alkyl, alkenyl, aryl, silyl

31

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Heckova *cross-coupling* reakce

Mechanismus

32

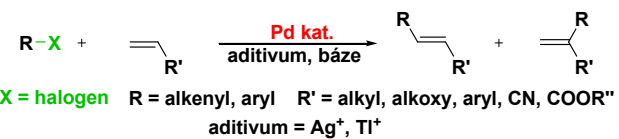
20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Heckova cross-coupling reakce

Mizorokiho-Heckova cross-coupling reakce

- alternativy katalyzátoru - Cu, Ni, Pt, Co, Rh, Ir

- Nejuniverzálnější - Pd

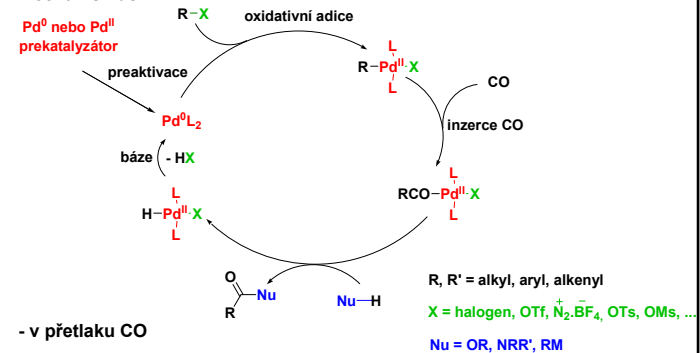
33

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Karbonylace

Mechanismus

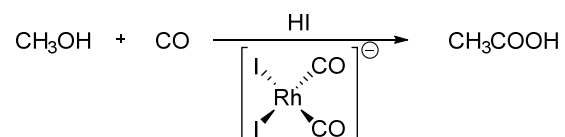
34

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Karbonylace

Monsanto proces – výroba kyseliny octové

35

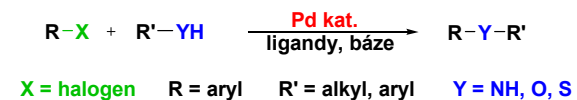
20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

C-Y cross-coupling reakce

- alternativa aromatické nukleofilní substituce

Buchwaldovy-Hartwigovy cross-coupling reakce

36

20. Organokovové sloučeniny
Organická chemie

Cross-coupling reakce

Akira Suzuki
Richard Heck
Ei-ichi Negishi

r. 2010 – Nobelova cena za chemii

Angewandte Reviews
Editorial Comment
Palladium-Catalyzed Cross-Coupling: A Historical Contextual Perspective to the 2010 Nobel Prize
 Carlo C. C. Johansson-Sorenson, Matthew G. Koehnig, Thomas J. Colacot,* and Victor Snieckus*

Keywords:
 C-C coupling, cross-coupling, homogeneous catalysis, Nobel Prize 2010, palladium

Angewandte Chemistry
 www.angewandte.org

37   **20. Organokovové sloučeniny**
 Organická chemie